

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ І. Я. ГОРБАЧЕВСЬКОГО МОЗ УКРАЇНИ
АККОНСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БЕРЛІНУ**

МАТЕРІАЛИ

***ТРЕТЬОГО НАУКОВОГО СИМПОЗИУМУ
З МІЖНАРОДНОЮ УЧАСТЮ***

*«Громадське здоров'я в глобальному та регіональному просторі –
виклики в умовах пандемії COVID-19 та перспективи розвитку»*

**22-24 вересня 2021 року
м. Тернопіль**

Тернопіль
ТНМУ
«Укрмедкнига»
2021

УДК 614.2:351.77(063) + 616.98:578.834.1(063)

Г 86

Відповідальні за випуск: завідувач кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ТНМУ імені І. Я. Горбачевського МОЗ України проф. Сатурська Г.С.

та доцент кафедри громадського здоров'я та управління охороною здоров'я ТНМУ імені І. Я. Горбачевського МОЗ України Слободян Н.О.

Громадське здоров'я в глобальному та регіональному просторі – виклики в умовах пандемії COVID-19 та перспективи розвитку: матеріали Третього міжнар. укр.-нім. симп. з громад. здоров'я, 22–24 верес. 2021 р. – Тернопіль : ТНМУ, 2021. – 64 с.

Відповідальність за представлені результати досліджень несуть автори тез.

180-РІЧЧЯ КИЇВСЬКОЇ СОЦІАЛЬНО-ГІГІЄНІЧНОЇ НАУКОВОЇ ШКОЛИ: ВІД ОСНОВ ЛІКАРЕЗНАВСТВА, МЕДИЧНОЇ ПОЛІЦІЇ І САНІТАРНОЇ СТАТИСТИКИ ДО СОЦІАЛЬНОЇ МЕДИЦИНИ ТА ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я

Національний медичний університет імені О.О. Богомольця

м. Київ, Україна

Вступ. Відзначення 180-річного ювілею Київської соціально-гігієнічної школи є прекрасною нагодою переглянути сторінки історії, проаналізувати поступ наукового напрямку, оцінити внесок її представників у формування засад та розбудову соціально-гігієнічної науки і практики в Україні.

Основна частина. Майже два століття копіткої праці сподвижників соціально-гігієнічної науки дозволили подолати відстань від основ лікарезнавства, медичної поліції і санітарної статистики до соціальної медицини та громадського здоров'я. Рух у цьому напрямі мав складний, тривалий і навіть трагічний характер. З огляду на значущість послідовних кроків розбудовчого спрямування чітко вирізняються три важливі історичні етапи формування наукової школи.

Перший етап пов'язано з утвердженням соціально-гігієнічної думки та початком науково-освітньої діяльності медико-соціального спрямування в середовищі медичного факультету Київського університету Святого Володимира. Викладання питань соціальної гігієни здійснювалося на мультидисциплінарних кафедрах класичних університетів або профільних освітніх закладів з середини XIX ст. до 20-их років XX ст. У 1846 р. на медичному факультеті Київського університету Святого Володимира було засновано кафедру державного лікарезнавства, де викладалися основи громадської медицини та організації медичної справи поряд з судовою медициною, ветеринарною поліцією з епізоотичними хворобами. У 1871 р. у цьому ж закладі відкрито першу в Україні кафедру гігієни, медичної поліції, медичної географії та статистики, яку очолив професор Субботін В. А. В подальшому відбувалася диференціація гігієнічного наукового напрямку з виділенням соціально-гігієнічного за ініціативи та безпосередньої участі доктора медицини, приват-доцента Корчак-Чепурківського О.В. Саме він розробив та реалізував з 1903 р. окремий курс з епідеміології та санітарної статистики, а з 1906 р. - курс «Основи соціальної гігієни і громадської медицини», який мав вирішальне значення для розвитку соціально-гігієнічної наукової школи.

Подальший розвиток Київської соціально-гігієнічної школи включає етап 1920-1990-их років XX ст. Він пов'язаний з відкриттям самостійних кафедр соціальної гігієни в медичних інститутах. Важливе значення мало включення навчальної дисципліни «соціальна медицина» до обов'язкових предметів підготовки фахівців охорони здоров'я. У 1920 р. було створено Інститут охорони здоров'я з подальшою трансформацією його в 1922 р. в Київський медичний інститут, де завідувачем кафедри загальної та соціальної гігієни став Корчак-Чепурківський О.В. Вчений зробив неоціненний внесок у розвиток

соціальної гігієни, сформував власну наукову школу, мав незаперечний авторитет науковця, практика і педагога, водночас він і його сім'я зазнали утисків, переслідувань і репресій від владних структур за переконання та відстоювання соціально-гігієнічних позицій. Професор Корчак-Чепурківський О.В. справедливо вважається фундатором соціальної медицини в Україні.

У 1923 р. було прийнято рішення про створення самостійної кафедри соціальної гігієни у Київському медичному інституті, яке затвердили 18 січня 1924 р. З цього періоду науковими напрямками кафедри були проблеми організації державної охорони здоров'я в Україні, у т. ч. з формування служби охорони материнства та дитинства, розвиток санітарної справи, медико-соціальні оцінки здоров'я та розробка оздоровчих заходів. Кафедру послідовно очолювали професори Каган С.С., Радченко С.І.

З 1941 р. репресивні заходи торкнулися багатьох наукових шкіл, їх представників. Перейменування кафедр соціальної гігієни в кафедри організації охорони здоров'я супроводжувалося скороченням змістового наповнення навчальних програм за рахунок вилучення питань соціальної спрямованості охорони здоров'я та соціально-економічної детермінації популяційного здоров'я. Наукова тематика Київської соціально-гігієнічної школи у воєнні та повоєнні роки стосувалася удосконалення організації медико-санітарних служб, поліпшення медичного обслуговування робітників і дітей. Дослідження медико-санітарних наслідків війни поєднувалося з вивченням проблеми захворюваності різних груп населення, малюкової смертності, організації та планування медичної допомоги різним контингентам населення, розробкою першого повоєнного плану розвитку охорони здоров'я, створенням оглядів охорони здоров'я. Завідувачами кафедри організації охорони здоров'я були доценти Кушнір Ю.А., Пігіда І.П., професор Хорош І.Д.

Лише в 1966 р. кафедрам медичних вишів повернули їх попередню назву - соціальної гігієни та організації охорони здоров'я. А наукова робота профільної кафедри Київського медичного інституту поряд з традиційними напрямками розширилася дослідженням проблем здоров'я, удосконаленням медичного обслуговування жінок, зайнятих у шкідливому виробництві, травматизму дитячого населення, організації надання швидкої медичної допомоги дітям, захворюваності дітей на респіраторні захворювання та обґрунтуванням організації профілактичних і лікувально-діагностичних заходів, вивченням соціально-гігієнічних проблем здоров'я студентів у взаємозв'язку з їх успішністю, етичних та деонтологічних аспектів медичної допомоги тощо.

Знаковим для Київської соціально-гігієнічної наукової школи став прихід на кафедру професора Грандо О.А, який надав новий потужний імпульс її розвитку. Пріоритетними науковими напрямками в цей період були комплексне вибіркове вивчення стану здоров'я населення у зв'язку з переписом населення 1970 р., визначення потреб в різних видах спеціалізованої медичної допомоги, удосконалення організації амбулаторно-поліклінічної та стаціонарної допомоги, дослідження історичних аспектів розвитку медицини та охорони здоров'я. А створений ним в Київському медичному інституті Музей історії медицини в подальшому став Національним музеєм медицини України.

Третій етап розвитку Київської наукової соціально-гігієнічної школи охоплює період з 1991 р. до сьогодні, який стосується сучасної розбудови соціально-гігієнічного напрямку та реформування вітчизняної системи охорони здоров'я. Під керівництвом професора Вороненка Ю.В. кафедральна тематика збагатилася міжнародним проектом з вивчення здоров'я жінок і дітей, сконцентрувалася на питаннях охорони материнства і дитинства, розбудови медсестринської служби, удосконалення існуючих та формуванням якісно нових навчальних програм тощо. За завідування кафедрою професора Москаленка В.Ф. наукові дослідження стосувалися наукового супроводу реформування охорони здоров'я, пріоритетного розвитку первинної медичної допомоги, впровадження профілактичних засад в діяльність закладів охорони здоров'я тощо. Розпочалася співпраця з Бюро ВООЗ в Україні та Європейським регіональним бюро ВООЗ.

З 2014 р. кафедра соціальної медицини та громадського здоров'я в науковому плані зосередилася на питаннях обґрунтування розвитку системи охорони здоров'я в умовах її реформування з урахуванням євроінтеграційних процесів, багатоукладності охорони здоров'я, пріоритетної розбудови системи громадського здоров'я. Важливим науковим напрямом кафедри як опорної стало обґрунтування сучасних освітніх програм «Соціальна медицина, громадське здоров'я» і «Соціальна медицина, громадське здоров'я та основи доказової медицини», які схвалено ЦМК ВМО МОЗ України та рекомендовано для впровадження у навчальний процес. В цей період було обґрунтовано і розроблено освітні програми підготовки магістрів та бакалаврів громадського здоров'я. У рамках співпраці з Бюро ВООЗ в Україні науковці кафедри брали участь у низці наукових програм під егідою ЄРБ ВООЗ. Започатковано партнерські зв'язки з багатьма європейськими освітніми та науковими інституціями з Польщі, Чехії, Словаччини, Хорватії, Білорусі, Швеції, стажування у закордонних науково-освітніх закладах. Організовано та проведено низку українсько-шведських тренінгів з питань епідеміології для молодих науковців. Зарубіжні партнери стали учасниками щорічних Міжнародних науково-практичних конференцій до Всесвітнього дня здоров'я в НМУ імені О.О. Богомольця, круглих столів та семінарів, які організуються з ініціативи та за активної участі кафедри.

Науковий шлях Київської соціально-гігієнічної наукової школи сьогодні продовжують 22 науково-педагогічні працівники кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця, серед яких 1 академік НАНВО України, 3 д.мед.н., професори; 8 к.мед.н. та к.пед.н., доцентів; а також 8 аспірантів та численні вихідці цієї школи, які працюють в різних закладах і установах охорони здоров'я, науки, освіти в Україні та багатьох інших країнах світу.

Висновки. Київська соціально-гігієнічна наукова школа має багату історію, яку формували непересічні особистості в різні часові періоди. Колектив кафедри соціальної медицини та громадського здоров'я НМУ імені О.О. Богомольця як спадкоємець і продовжувач Київської соціально-гігієнічної школи пишається її славною історією, глибоко шанує і розвиває славі традиції, закладені 180 років тому.